

SZLADITS KÁROLY MEGEMLÉKEZÉSE DEÁK FERENCÉRŐL

KÉPESSY IMRE

Az MTA-ELTE Joggörtréneti Kutatócsopórt (ELKH) blogja

A SZERZŐ:

DR. KÉPESSY IMRE

Az MTA-ELTE

JOGTÖRTÉNETI KUTATÓCSOPÓRT

TUDOMÁNYOS

SEGÉDMUNKATÁRSA

KEPESSY.IMRE@AJK.ELTE.HU

2023. január 23.

1903-ban, amikor a haza bölcse születésének 100. évfordulóját ünnepeleék, számos tanulmányban emlékeztek meg életútjáról. Sok jogtudós ragadott tollat, köztük a magyar magánjogászok egyik legkiválóbbika, a dunaszerdahelyi születésű Szladits Károly.¹

Szladits ekkoriban az igazságügyi minisztérium törvényelő-készítő osztályán dolgozott, a polgári törvénykönyv előkészítésére létrehozott bizottság tagjaként, így nem véletlen, hogy megemlékezésében Deák Ferencnek a hazai magánjog fejlődésére gyakorolt hatását vizsgálta.

Kiindulóponrt gyanánt Vécsey Tamás gondolataira támaszkodott. Az egykori jogászprofesszor 1895-ben, a Magyar Tudományos Akadémián tartott előadásában emlékezett meg

arról, hogy mennyiben járul hozzá Széchenyi István magánjogunk fejlődéséhez. Szavait idézve: „ha jogász az, a ki a jog nélkülinek jogot szerez, úgy ő igazán jogász, a szónak magassabb értelmében. (...) Hivatás-szerű jogtudóssá ép úgy nem lett, a mint nem lett költővé. Hatását azonban ép úgy érzi a magyar jog, mint a költészet.”² Deák esetében – jogi végzettségére tekintettel – természetesen e gondolatot már restriktívebben kell értelmeznünk, és ily módon állítja kettejükét párhuzamba Szladits is, aki szerint a „Nagy államférfiak (...) természetsszerűleg mély nyomot hagynak maguk után a magánjog fejlődésében, még ha nem tartoznak is a szorosan vett szaktudósok közé; hiszen a magánjog mindenkor hű jelzőtáblája a társadalmi átalakulásoknak.”³

A nagy államférfiak közül hármat emelt ki: Deák és Széchenyi mellett Kossuth érdemeiről sem feledkezik meg a szerző: „Széchenyi a gazdasági és hitel-törvényhozás terén érleli meg a fokozatos haladás gyümölcseit; Kossuth lángoló lelkesedése a szabadság korlátait dönti romba; míg Deák Ferencnek itt is a kibékítés és a kiegyenlítés műve jutott.”⁴

Szladits itt fogalmazta meg azon gondolatát, amelyet a későbbiekben nem kevés szerző vett át. Deák ugyan nem volt a szó klasszikus értelmében véve magánjogásznak tekinthető, de szerepe az 1840. évi országgyűlés során elfogadott kereskedelmi jogi tárgyú törvények megalkotásában elvitathatatlan. Továbbá minisztersége alatt számos fontos magánjogi tárgyú törvénytervezet készült, melyekben személyesen is részt vállalt. Álláspontom szerint amennyiben Deák Ferenc „csak” ennyivel járult volna hozzá magánjogunk fejlődéséhez, azzal is elévülhetetlen érdemeket szerzett volna,

de egyet kell értek Szladits Károllyal, aki nem ebben látta legnagyobb teljesítményét, hanem azon magánjogi kiegyezés létrehozatalában, amely megelőzte „az alkotmányjogi egyezkedést”, és amelyre az Országbírói Értekezleten került sor.⁵

Szladits úgy látta, hogy a magyar magánjog helyzete 1861-ben sokban hasonlított a magyar alkotmányához, ugyanis a magyar jogfejlődés folytonosságát kellett az osztrák kormányzat által oktrojált törvények ellenében érvényesíteni, és ezzel együtt „a 48-as törvényhozásnak a rombolásban serény, az építésben megakadt munkásságát hevenyében új intézményekkel pótolni.”⁶ Szavaival élve: a magyar magánjogot kellett kiegyeztetni az osztrák joggal.

A tét pedig nem volt csekélynek tekinthető, ahogy a vele járó veszélyek sem: „Kellott pedig mindezt tenni olyan téren, ahol a legcsekélyebb rázkódás ezrek vagyoni létét veszélyezteteti s olyan légkörben, amelyben izzó gyűlölet fogott körül mindent, ami idegen és fanatikus rajongás mindent, ami honi, még ha a honi tökéletlen is, veszedelmes, talán ölé méreg, mindegy, csak a mienk legyen.”⁷

Szladits Károly helyzetértékelésével lehetetlen vitatkozni: 1861. január 23. és március 4. között számtalan alkalommal táncolt Magyarország pengeélen. Mindössze két szavazaton múlt, hogy nem az 1848. előtti öröklési jog visszaállítását hozta javaslatban az Országbírói Értekezlet,⁸ miközben az vármegyék némelyike még az Apponyi György által vezetett tanácskozás résztvevőinek elsöprő többsége szerint is nélkülözhetetlennek tekintett telekkönyvi intézményt sem kívánta elismerni. Sőt, voltak vármegyék, amelyek moratóriumot, azaz törvénykezési szünetet

rendeltek el. Szladits szavaival élve: „*az anarchia a küszöbön áll.*”⁹

Deák történelmi szerepe – és tehetjük hozzá: felelőssége – abban állt, hogy tekintélyét kihasználva irányt mutatott az értekezlet tanácskozásai során. Emiatt adózik neki Szladits a legmélyebb tisztelettel: „...a magánjogász, bárha szeretetét és tiszteltét bilincseli is le az 1848 előtti Deák, a Corpus Juris-ban mély tudású «régijó táblabíró», a szegények és elnyomottak érdekében fáradhatatlanul küzdő szelíd lelkű reformer, 1848-nak kodifikáló igazságügy-minisztere: a legnagyobb elismeréssel mégis ahhoz a Deákhoz fordul, aki az országbírói értekezleten tekintélye súlyával segít új medret törni a magyar magánjog folyamának; medret, amely megóvja attól, hogy idegen folyamba szakadva, egyéniségét elveszítse – s ezt még aránylag könnyű volt elérni – de együtt oly medret, amely megóvja az elposványodástól is és attól, hogy hirtelen megrekedve termékeny mezőket borítson el romboló árával.”¹⁰

Deáknak nem volt egyszerű dolga: bár épp ő kezdeményezte, hogy az országbíró hívja meg az értekezletre Ghyczy Kálmánt,¹¹ akivel kapcsolatban azt remélte, hogy támogatni fogja elképzeléseit, már január 23-át megelőzően kiderült, hogy ketjük között elvi nézetkülönbség áll fenn. Az első nagy „csata” a körüli zajlott, hogy vajon lehetséges-e a magyar törvények minden változtatás nélküli visszaállítás, és Deáknak az Országbírói Értekezlet második napján elhangzott beszéde kulcsfontosságú volt abban, hogy a résztvevők elfogadják: ez egész egyszerűen lehetetlen.¹²

Amint arra Szladitshoz hasonlóan Sarlós Béla is rávilágított, Deák nem egyedül vívta e harcot: segítségére volt Horvát Bol-

dizsár ügyvéd, illetve Tóth Lőrinc, volt személyi titkára.¹³ Az alapvető irányok meghatározását követően a büntetőjoggal foglalkozó alvázastmány munkájában vett részt, de az igazi nehézségek csak ezt követően jöttek: az ország közhangulatának befolyása alatt az értekezlet tagjainak egy része mégiscsak hajlandó lett volna a magánjogi viszonyok rendezésénél a közjogi elvek alapján cselekedni. Deák tudta, hogy az Országbírói Értekezlet ezen döntésének komoly következményei lennének: „*ilyenkor a jogtalanul károsodott magánpolgárnak szava gyengébb, sem-hogy az izgatottság zaján felülmelkedjék; de azért az egyesek szenvednek jogtalanul, gyakran igazságtalanul, s a haza sem nyer ez által.*”¹⁴ Emellett hangsúlyozta, hogy az osztrák törvények iránt táplált érzések sem jogosíthatják fel arra, hogy saját polgártársainak kárt okozzon – megjegyezve, hogy ezügyben akár a közvéleménnyel is kész dacolni.

Amikor az ősiség körül zajlott vita során néhányan az 1848.

évi törvények szellemével is hajlandóak lettek volna szembefordulni, ő emléktette társait arra, hogy ne fogalmazzanak meg oly javaslatot, amely a törvény előtti egyenlőség elvével szembefordulva „*az osztályok közötti gyűlölt különbséget ismét visszaállítaná (...)* s meghiusítaná a nemzetnek 1848-ban tettleg nyilvánított azon törekvését, hogy (...) az európai művelt nemzetek színvonalára emelkedjék.”¹⁶

Összességként elmondhatjuk, hogy a magánjog átalakítása tekintetében Deák kiharcolta az adott körülmények között elérhető legjobb kompromisszumot. Sőt, Szladits Károly véleményéhez csatlakozva én is úgy gondolom, hogy más helyzetben talán még ennél többet is tehetett volna, hisz „*Deákban s kartársai-ban megvolt a képesség, hogy*

napoleoni szabású magánjogrendszer készítsenek”¹⁷. Erre azonban már nem kerülhetett sor, hiszen a 220 éve született államférfire ezt követően az 1861. évi feliratok megfogalmazása, majd néhány évvel később „a” kiegyezés műve várt.

Hivatkozások:

¹ SZLADITS Károly: Deák Ferenc és mai magánjogunk. *Jogtudományi Közöny*, 1903. 42. sz. 348-351. p.

² VÉCSEY Tamás: *Széchenyi és a magyar magánjog*. Budapest, 1895. Magyar Tudományos Akadémia kiadásában. 7. p.

³ SZLADITS, 1903. 348. p.

⁴ U.o.

⁵ U.o.

⁶ U.o.

⁷ U.o.

⁸ RÁTH György: *Az Országbírói Értekezlet a törvénykezés tárgyában*. Pest, 1861. Landerer és Heckenast. II. kötet. 251. p.

⁹ SZLADITS, 1903. 348. p.

¹⁰ U.o.

¹¹ SZIGETI István: *Hazám*

hasznos polgárja kívánok lenni.

Ghyczy Kálmán élete és politikai pályája (1808-1888). Budapest, 2012. Gondolat Kiadó. 142. p.

¹² RÁTH György: *Az Országbírói Értekezlet a törvénykezés tárgyában*. Pest, 1861. Landerer és Heckenast. I. kötet. 38-42. p., 57-58. p.

¹³ SARLÓS Béla: Deák politikai felfogása és az Országbírói Értekezlet. In *Tanulmányok Deák Ferencről - Zalai Gyűjtemény 5.* (Zalaegerszeg, 1976.). 279-300. p.

¹⁴ RÁTH, 1861. II. 294-295. p.

¹⁶ RÁTH, 1861. II. 291. p.

¹⁷ SZLADITS, 1903. 348. p.

Képek elérhetősége:

1. oldal: Szladits Károly (1871–1956) szobra Dunaszerdahelyen. A szerző saját felvétele.

2. oldal: Deák Ferenc 1861-ben.

Forrás: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Die_Gartenlaube_\(1861\)_b_80_5.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Die_Gartenlaube_(1861)_b_80_5.jpg)

2022. január. 15.